

Tatiana Țîbuleac

STEKLENI VRT

prevedel
Aleš Mustar

*Rekli ste mi, da sem
sentimentalna psica.
Obžrem vas do mleka.*

1.

Rodim se ponoči, stara sem sedem let. Reče mi, da bi me vzela v naročje, a ima polne roke. Od zgoraj sveti modra svetilka, ki je s kablom privezana na drevo. Ziba se. Glavo nagnem nazaj, da bi jo bolje videla. Okrogla je, kot nenačet hlebec kruha. Greva skozi Mestna vrata kot skozi kamnit trebuh. Pomislim, da je tako v mestu. Še vedno v dolini, pot je zmeraj v dolini. Stopala nama objame led, ulica se skrajša. Ponudi mi svoj žep, da ne bi padla, če mi spodrsne. Da bi se razgledala, da bi tudi jaz videla lepoto! Črnikavo svetlobo. Nebo s pobeglimi zvezdami. Bloki, bloki, vsenaokrog sami bloki. Noben višji od štirih nadstropij in noben v širino ne meri več kot štiri okna. Njen žep je podložen s krznom, zato moj noht žehti. Skozi šipe lahko opaziš majhne ljudi, ki dobro živijo. Na tisoče kvadratov, s plamenom sredi njih. Drug zraven drugega, drug nad drugim. Spodnji zgornje nosijo na plečih. Spodnji so močni. Nek moder pes se s svojimi drobnimi stopinjami odpravi za nama. Pomislim, da je v mestu vse po štiri in modro. Da ne bi zaostala, da le ne bi nikoli zaostala. Ustaviva se ob neki ograji. *Закрой глаза и забудь всё.** Ničesar ne razumem, vse pozabim v sekundi.

* *Zapri oči in pozabi na vse. (Vsi prevodi iz ruščine so delo Sare Špelec.)*

2.

Tamara Pavlovna mu je rekla *najin moški* in nikoli ni šla mimo njega, ne da bi ga ogovorila, kot bi bil živ. Ograja je bila dolga kot pesem – najina Ograja. Najina moč, najin голубчик.* Oprijemali sva se je, ko sva se domov vračali z odrgnjenimi rameni in rokami, mastnimi od pljunkov. Pod njo sva se čisto premočeni zvili v klopčič, da bi se nehali tresti. Tam sva se največkrat jokali. Pa tudi smejali, na glas, iz vsega srca, kot vrane pozimi. »Koliko duše je v železu!« je rekla vsakič in jaz sem ji verjela na besedo, ker je ni bilo stvari na svetu, ki je Tamara Pavlovna ne bi najbolje vedela. Ko sem jo čez leta našla, vso načeto od rje, s stebri, razmetanimi kot kosti, sem jokala kot pri mrliču. Železa ne ubiješ zlahka, lahko pa ga, če si to močno želiš.

S hribčka, ki je bil kot najin Everest, je bilo najino dvorišče kot na dlani. Videli sva kostanj s krošnjo v obliki ladje in Polkovnika sredi rož. In rdečo raketo s sijočo konico, pa letalo s štirimi sedeži, ki so jih zasedale štiri bele okroglolične glave. Videli sva od škroba otrdele bele rjuhe, ki so kot listi iz skrjavca plapolale na vrvi. Šuročko na balkonu, ki se je s ščetko za preproge praskala po nogi. Pavlika, ki se ni igral, ampak je samo stal. In na oknih debele ženske v oblekah in z ogrlicami, nepogrešljivimi ogrlicami, ki so si jih dale okrog vratu, potem ko so končale s kuho in peko. Bello Isaakovno in Rozo s hruškastimi boki, ki so šele-

* Golobček.

steli sredi ulice. Skrivnosti, same skrivnosti. Zaharja Antonoviča s samo eno roko, ki jo je držal na medalji. Res je strašna reč, če izgubiš medaljo. In še hujša sramota! Vsi, prav vsi so bili tam. Marina, zanemarjena, Leonček, pijan. Jekaterina kot luna. Vsa naša življenja pod steklenim zvonom. In v tistih kratkih in svetlih trenutkih, ki so bili igra ogledal, sva se počutili srečni do obisti. Za vse skupaj in za vsakega posebej. Zanje, za naju. Za še en dan, ko sva se imeli kam vrniti. »Ni majhna reč, najti svoje mesto med ljudmi,« je govorila Tamara Pavlovna, ki je vse vedela. Veliko je vedela o krajih in ljudeh. Preveč, da bi lahko vse povedala.

Od ograje do doma je bila še ena dolina. Dvajset korakov velike ženske in dvaintrideset korakov majhne. Pazljivo sva jih trošili, brez naglice, še posebej brez naglice. Da ne bi prav v tistem trenutku česa razbili. Šele potem sva se prikazali. »Stekleničarki prihajata!« so šepetale judinje, čeprav so jih gotovo slišali prav vsi. Le kako bi judje lahko šepetali? In to je bilo to. Po teh besedah, ki so zveneale kot sodba, se ni dalo ničesar več narediti. Najin dragi dan, za katerega bi z veseljem plačali, da bi še kar trajal, da bi nama bil po meri, se je začel topiti. Gledali sva ga, kako se je, potem ko sva ga preživeli kot na čarobni železniški postaji, s katere si lahko samo odpotoval, še ves topel tresel, z vsem, kar je delil z nama, kar nama je prinesel. »Stekleničarki prihajata!« se je zaslišal njegov konec. Midve sva bili konec.

3.

Nobeno drugo jutro ni bilo kot tisto, ko sem se prvič zbudila v njeni postelji. Ležala sem točno na sredini, kot nadev. Zraven mene bi lahko ležalo pet deklet. Pomislila sem, da tako živijo bomboni v šumečih ovojih, dokler jih ne pojedjo kakšna usta. V sirotišnici smo imeli eno samo odejo. Moja je zударjala po miših, lahko pa bi bilo še slabše. Stvari okoli mene so oddajale svetlobo, kakršne še nisem videla. Celo stoli, stene. Na oknu pa je bil nov svet. Veja s kapljicami kot biseri. Uročena žival. Na nebu so se prepletali vrhovi dreves in ptice. Do mene je prodril glas: »Ты проснулась?«* Odprl me je kot ključ in si poiskal prostor med rebri na levi strani. Vstala sem iz postelje, imam mamó. Kakšen čudež, da nisem več sirota, in kakšen strah, da ne bi v sekundi to spet postala! »Ласточка«** si mi dala ime in tako so me začeli klicati.

Tri kose sem pojedla in ura je bila že poldne. Njen čaj je dišal, na kruhu je bilo maslo in na maslu med. Od prenaajedenosti me je začelo boleti na levi. Plin je gorel kot moder lokvanj. Iz radia se je lepo slišalo *любовь, любовь, любовь**** Tamara Pavlovna je poslušala in se stisnjenih ustnic smehljala. Sobo je preplavila toplina. Razkazala mi je stanovanje in zunaj je padel mrak. Ta dan nosim s sabo v vse države, v vseh

* Si že budna?

** Lastovka.

*** Ljubezen.

mogočih stanjih. Ni mu para ne v denarju ne v ljubezni. Nihče si me ni bolj želel. Niti vidva ne.

4.

Bil je ponedeljek, decembra. Od takrat se vsi moji meseci začnejo v ponedeljek, leta pa decembra. Snežilo je vso noč. Vogali dvorišča so dobili obline. Pobelilo je tudi zeleno in črno. Samo na vejah je rdeče žarela *рябинка** in na kanalizacijski cevi so se oranžno svetile Morkovkine oči. Bila sem lepa kot še nikoli. Če bi to razumela, če bi takrat vedela, kako se življenju streže, bi vso to lepoto prihranila za pozneje. A tega nisem vedela. Bila sem še otrok, čeprav se je moje otroštvo že končevalo.

Za ogromno denarja mi je Tamara Pavlovna kupila nova oblačila. Toliko naenkrat so zapravljali samo mladoporočenci ali mrličiči. »Izbrala sem najboljše,« mi je rekla, »zapomni si to!« Če hočeš komu kaj podariti, mu ne dajaj ponošenih reči. Zavrtela sem se na petah in ona se je zadovoljno zasmejala. Tudi na mrazu bi stala, dokler ne bi postala ledena sveča, samo da bi me videla dekleta v sirotišnici! »Plašč z ovratnikom je imela,« bi začele govoriti hudobnice in zasanjanke iz starejše skupine. »Imela je škornje s krznom,« bi nadaljevale mlajše, ki so bile žalostne in bolne. Sčasoma bi zgodba zbledela kot vse druge, o tem sem

* *Jerebika.*

prepričana. Verjetno ne bi več snežilo. Morkovka bi postala pes in jaz fant. Tudi to bi bilo dovolj. Tudi to. V sirotišnici sem sanjala samo o eni stvari: o poročni obleki iz tujine.

Šli sva mimo zidu, mimo kostanja, mimo vrta, ki je umrl od mraza. Sredi ulice je nek vesel moški z novo lopato trosil sol. Na tisoče bleščečih polmesecev iz soli! »Na delo?« je vprašal Tamaro Pavlovno. »Na delo,« mu je odgovorila in oba sta pokimala. V znak, da je vse dobro, delo in druge reči, sem jima pokimala tudi sama. Pred nama se je kot velikan po pijančevanju začelo premikati mesto. Prišli sva na nek čuden kraj, poln stvari, vendar brez ljudi. Ravno obratno, kakor sem živela do takrat. Na dvoriščih si lahko videl avtomobile, vendar brez čuvajev. Na oknih so bile rože, vendar nobenega človeka. Zrak se je mešal z bencinom. Psi so bili zavaljeni in mirni. Na ulicah je gorelo na stotine svetilk. Kje je bilo stikalo? Kdo je pustil prižgano luč?

Pod brezo je, kot bi jih kdo pozabil, ležalo nekaj praznih steklenic. Tamara Pavlovna se je sklonila, jih pobrala in jih dala v vrečo. V najini bližini nikogar, še ena laž. Vedela sem, vem, da ima vsaka stvar svojega gospodarja. Vsak gospodar ima pesti. Past! Preizkusili bi me radi. Zmedli. Mesto ni bilo kraj, ampak kazen. Prišla sem, da bi bila tepena namesto vseh drugih.

Za vogalom nama je pot prekrizal moški, velik kot ulica. Памятник. Сергей Лазо – герой!* Izvedela sem, da morajo heroji, če želijo, da jim postavijo

* Spomenik. Sergeju Lazu, heroju.

spomenik, najprej trpeti. Laza so živega sežgali v lokomotivi, lahko pa bi bilo še slabše. Sergej je bil lep heroj. Desnico je imel iztegnjeno, kot bi hotel, da vsi obmolknejo, in njegov obraz je bil tako žalosten, kot bi že od malih nog vedel, da ga bodo živega sežgali. Lahko bi me zmečkal v pesti, sem pomislila. Tamara Pavlovna se je zasmejala in me potisnila naprej. Takrat sem opazila, da je njegov bronasti plašč odpet. To me je še posebej začudilo, saj sploh ni bilo vetra. Ni me bilo strah, sem se pa vseeno vprašala, kakšni so meščani v resnici.

5.

Polna, do vrha napolnjena kad. Premerila sem jo s pogledom. Še nikoli nisem porabila toliko čiste vode. V sirotišnici smo ji rekle prva voda in uporabljale smo jo, da smo se umile spodaj. Od oblačil smo s prvo vodo prale samo spodnjice. Ostala smo prale z drugo vodo, tla s tretjo. Obutev s tistim, kar je ostalo. Packarijo smo zlile v ravnateljčin šipkov grm. Ravnateljica je imela sina, Ruslančka, ki je pil samo šipkov čaj. Šipek, ki so ga zalivale sirote, je hitro rastel, ne pa tudi Ruslanček. Njegove oči so se večale, trebuh pa širil. Me smo ga klicale Bula in mu kazale jezik.

Tamara Pavlovna je imela v kopalnici modre ploščice z motivom modre rože in modro sredico. Toliko lepega je bilo okrog mene, da sem se počutila kot na sliki. Nisem smela opraskati kadi, usmraditi vode, ampak se samo pridno namočiti. Ko je vstopila z gobo,

sem planila pokonci. Obračala me je na vse strani kot novo obleko in iskala napake. Gledala sem njene okrogle orumenele oči brez trepalnic. Tanke ustnice, osivelo glavo. Ni bila kdo ve kaj, a vendar edina, ki me je hotela. Tudi z milom, tudi z milom. Tudi tam, tudi tam.

»Целка?«* me je vprašala s stisnjenimi zobmi in čutila sem, kako so njeni hrapavi prsti prodrli vame. Nisem vedela, kaj naj ji odgovorim. V pojasnilo sem pričakovala kako drugo besedo, a je ni imela. »Целка, целка, целка?« se je v meni širila bolečina. Njene besede so padale iz ust kot bramorji in lazile po meni. Pokimala sem. Prsti so šli ven in se preusmerili na pete. Tudi z milom, tudi z milom. Tudi tam. »Будешь послушной, сделаю из тебя человека.«**

6.

Ko o kraju več kakšne tri stvari, te ne preganja več. Morkovki sem dala kosti in prva pozdravila moškega z lopato. Nosila sem vrečko. Tistega jutra mesto ni bilo več opustelo. Lahko si čutil prisotnost ljudi. Zaslišala sem, kako se nad mojo glavo odpira okno, in proti nama je priletel cigaretni ogorek. »СВИНЬЯ!«*** je zavpila kvišku Tamara Pavlovna, vendar se ni ustavila. Ogorek je še naprej tlel v snegu in me za hip spo-

* *Devica?*

** *Če me boš ubogala, naredim iz tebe človeka.*

*** *Prasec.*

mnil na cigarete Rodiona Edvardoviča. Pospešila sem korak in vsaka rdeča pikica posebej me je zapekla. Na nekem križišču se je glasno odprla majhna rdeča hiška, za katero nisem vedela, čemu služi, in razkrila pol ženske brez glave. »Киоск, газеты,«* mi je pojasnila, jaz pa sem se zelo razveselila. Vedela sem, kaj so časopisi, in takrat sem izvedela, od kod prihajajo. Pomislila sem, da v mestu izveš najrazličnejše stvari. V sirotišnici nam niso ničesar povedali ali so nam stvari povedali prepozno. Kot takrat, ko je Olja celo zimo kašljala in so jo šele spomladi v plašču in škornjih poslali k jetičnikom. »Prepozno,« je rekla ravnateljica, »prepozno.«

Rada bi jo vprašala, kaj pomeni *свинья*, a sem takoj zaslišala besedo *улица*.** »Svinja-ulica,« sem ponavljala, da ne bi pozabila. Da ne bi nikoli pozabila. »Svinjaulica.« Pri neki jelki si je snela šal in pokazala proti vrhu. »Ёлка,«*** je rekla in se začela smejati, »jolka,« sem se zasmejala tudi jaz in začutila, kako so se mi usta v trenutku napolnila s srebrnimi zvončki. Tamara Pavlovna ni nehala govoriti, kazala mi je nove reči in kraje, me učila besed, meni pa se je zdelo, da mi poje. Njene besede so bile lepe. Okrogle in mehurčkaste, in ko jih je enkrat izrekla, so se razlegle daleč naokrog, kot bi okrog naju nekdo razbijal kristalne kozarce. Hotela sem govoriti kakor ona, početi vse stvari kot ona.

* *Kiosk, časopisi.*

** *Ulica.*

*** *Jelka.*

7.

Spet drugič je rekla светофор.* »Svefator,« sem hitro ponovila, ker tega sploh nisem pričakovala, in takrat je bilo čarovnije konec. Zvončki so drug za drugim onemeli, vse dokler niso postali tarče. Kot v trenutkih, ko so se ponoči po hodnikih slišali koraki Rodiona Edvardoviča, sem zaslutila, da se bo zgodilo nekaj hudega. Tamara Pavlovna me je nejevoljno pogledala, kot nekdo, ki je prepozno izvedel, da mu kaj ni pogodu. Oči so se ji pomanjšale, usta stanjšala in vsa namrgodena je bila videti kot soba, v kateri so ugasnili luč. Naredila sem napako, vedela sem, da sem naredila napako. Toda beseda je bila predolga. Lepa, vendar dolga. Izdajalka.

Pričakovala sem, da me bo udarila, a klofuta ni priletela. Mi je odpustila ali pa je pripravljala drugačno kazen? Vzravkala sem se in dvignila brado, kakor nas je vse naučila Olja. Če mu pokažeš, da te ne boli, se ustavi, nam je razlagala neko noč, ko je prišla v spalnico z vonjem po zažganem mesu. »Svefotor,« sem znova poskusila, toda zaman. »Sve-fo-tor.«

Tamara Pavlovna je pljunila v sneg in se odpravila proti hiši. Zanja se je začel teden, ki se je poklopil z vsemi njenimi obljubami. Mimo mene so kot miniaturne krste šle zadnje ravnateljčine besede, kruh z maslom, ki sem ga jedla tisto jutro, Sergejev odpeti plašč. Nisem imela kaj izgubiti. Stekla sem za njo, jo prijela za roko in si jo dala na obraz. »Svetofor, sve-

* *Semafor.*

tofor, svetofor, svetofor.« Štirikrat, kot v mestu. »Учи русский, без него никуда,«* mi je rekla in tako je tudi bilo.

*Da te kdo vzame k sebi in deli s tabo vse, kar ima.
Brez skrivnih namenov.*

*Da kaj dobiš, ne da bi prosil. Da porabiš tisto, česar
nisi kupil.*

*In če skrivni namen je, ali obstaja že od nekdaj?
Koliko mora biti namen prikrit, da premaga lepo v
tebi?*

8.

Morda bi morala pisati v ruščini. V ruščini se besede postavljajo drugače. V romunščini se laže spominjam. Vse bi vam rada povedala. Le kako bi lahko izbrala med angelom in hudičem, ko pa oba prežita na isto stvar. Tudi na britvico bi se prilepila, če bi me božala ali mi metala kruh. Za ozkimi in umazanimi vrati se mi je odprl cel svet. Nepremišljeno sem vanj zakorakala s strahom otroka, ki je dotlej živel samo od ostankov. Ko sem prišla v Kišinjev, sem si ustvarila življenje s soncem na sredi – Tamaro Pavlovno. Žarela je, gorela in vse spreminjala v pepel. Moja Tamara Pavlovna je bila kot čarobna ptica! Ubijalska, toda usmiljena. Zvita, vendar z razlogom. Vsi so se njenih ust in

* Naučiti se moraš rusko, brez tega ne bo šlo.

pameti bali kot bolezn. In k njim so se vračali, kadar niso imeli izhoda. Kadar sva se domov vrnili ponoči in sem jo gledala, kako si pred spanjem razpleta lase, sem imela občutek, da se ji bodo spremenili v perje, njen jezik pa v čarobno hruško.

Prvi dan mi je pokazala kót: »Usedi se in se uči!« In pri tem je tudi ostalo. Ves čas je delala. Sprejemala je in preštevala steklenice, goljufala pijance in se prilizovala drugemu svetu. Iz kopejk je množila, zaokroževala in gradila kraljestvo, ki bo na koncu ostalo meni. Kadar je počela kaj pomembnega, me je na kratko vprašala, ali razumem. Ali bi lahko, če bi morala, počela to, kar dela ona. Samo enkrat sem ji odgovorila »нет«,* kar ji ni bilo pogodu. Ona me je naučila abecedo, imena republik in kaj je denar. Še posebej denar, ker »štetje in rublji niso ista reč«. Tudi bedaki znajo šteti, ne znajo pa nabrati denarja. Je bila njena vsakdanja vera v odsotnosti druge zmotna?

Najpomembneje je bilo, da sem govorila rusko. Vsak dan sem se morala naučiti sedem besed. Ne deset, ne pet, ampak sedem, in to dobro. Če sem se zmotila, je prav vsakič njen kazalec postal trikotnik, s katerim me je udarila naravnost v čelo. Njene oči brez trepalnic so besno buljile vame, mene pa je imelo, da bi se pretepla kar sama.

* Ne.

9.

Morda vas bo tole zanimalo, ker imate vnukinjo. Pohabljenost in precej grdo. Vsi mislijo, da zaradi bolezni. Jaz pa vem, da ni tako. On je grd. Važno, da je pameten, so mi govorili, in to me je prepričalo. Kakorkoli že, tudi sama nisem bila lepa. Le zakaj bi od koga zahtevali ljubezen, ko pa obstajajo tudi druge reči? Kako bi lahko človek, tudi če je lep, premagal sonce? A ni pomagalo. Tudi pametni znajo zariti nož, samo opravičiti se znajo lepše. Kaj bi govorila o tem, saj sami najbolj veste. »Lastočka, um in srce nista ista reč,« mi je skoraj do svojega konca govorila Tamara Pavlovna. Govorila sem, da je nora. Da je um višji in širši. Da ni kepa mesa pod rebri, ampak nebo!

Poimenovala sem jo Tamara in so dnevi, v katerih je sonce. Kadar se ne zlomi, imam občutek, da bi vam lahko odpustila. Gledam jo v oči, ona to čuti in se mi nasmehne. So pa tudi dnevi, ko se mi zdi, da vas do neke mere razumem. Takrat si želim, da ne bi bilo več tako. Da bi izginila, da me ne bi več trpinčila. Da je ne bi več gledala, kako se lomi v mojem naročju.

»*Lobsteinov sindrom*,«* je rekel zdravnik in takoj sem vedela. V romunščini to zveni lepše, sem pomislila. Nekaj med *lobsterjem* in Einsteinom! Poslušala sem ga, kako ves prestrašen mlati prazno slamo, misleč, da bo vse minilo. Ker so ga starši učili, da enkrat

* Prirojena bolezen, za katero je značilna povečana krhkost kosti s pogostimi zlomi (op. prev.).

vse mine. Potem ko je postalo jasno, da konca ni, ga nisem več videla. Um in srce nista eno.

10.

Dvorišče je bilo polno in prav vsi so prišli zaradi mene. »Идут, идут!«,* je vpril Pavlik, fant, ki se ni igral, ampak je samo stal na koncu ulice. Naš Pavlik je nosil *ушанку*** in imel samo levo oko. Ko je tekal po snegu, je bil videti kot gusarski kuža. Desno oko so mu z neko cevjo iztaknili otroci. Takrat so se vsi čudili, da mu je oko izstopilo iz dupline, ne da bi izpadlo. Res čudna reč, so govorili. In ni šlo za denar. A preden je prišel rešilec in je mama nadrla vse otroke »Кто? Уроды!«,*** se je očesna korenina posušila. »Očesna korenina se je posušila,« so bile besede zdravnikov. Potem so žalostni obmolknili. Kaj bi še lahko rekli, ko pa je bila žalost že tako velika?

Tudi Polkovnik je bil tam. Bil je visok možakar dobrega srca, kljub mrazu je imel gol vrat. Takoj mi je ponudil mandarino. Stisnil mi jo je v pest in mi v uho zašepetal. »Ali veš, kaj imamo tu? Neeee, ne veš, počakaj, da pride pomlad!« Polkovnik je dišal po vrtnicah in to me je čudilo. Od kod pozimi vrtnice? Le kako bi lahko vedela, da mu je marmelada iz vrtnic

* *Prihajajo, prihajajo!*

** *Ušanka – ponavadi krzveno rusko zimsko pokrivalo z naušniki.*

*** *Kdo? Pošasti!*

tako všeč, da jo je zajemal vsak dan kar z žlico naravnost iz kozarca?

Tam je bila tudi Jekaterina Andrejevna. Zgodba v krznem plašču, zlato jabolko! V hipu sem vedela, da na celem svetu nikoli več ne bom videla tako lepega bitja. »Ne nosi se tako,« se je Katjuša posmehovala moji kapi in se dotaknila mojih lic. Obraz sem prislonila k njenim prsim, nekje med drugim in tretjim gumbom se je njen plašč rahlo razprl in od tam je kot oblaček iz sladkorja pridišal bel, mlad vonj. Pomislila sem, da tako dišijo prazniki.

In Zahar Antonovič tudi. Vedno z medaljami. Zahar Antonovič je vedno nosil medalje! Kot bi se vojna pravkar končala, čeprav se je šele začela. Naš dragi, ljubi starček! Z žepi, polnimi bombonov, in usti, polnimi zgodb. Zadnja bitka, ki bi jo pričakoval, je bila bitka z mrazom doma, a zgodilo se je prav to.

In tu je bila tudi Šuuuuročka. Šuročko so imeli vsi radi in Šuročka je imela rada vse. Vsako dvorišče potrebuje človeka, ki ga ljubijo množice. Nam je bila namenjena Šuročka.

»Kar čedna je,« so govorili ljudje.

»Говорит по-русски?«* so spraševali.

»Kot bi ne bila v sirotišnici,« so se čudili.

Začelo je snežiti. Polkovnikova mandarina je grela mojo roko kot ogenj. Če bi imela samo tisti dan, bi bilo zame dovolj.

* Govori rusko?

V enem mesecu minejo lakota, opeklina, strah pred temo, pogrešanje Olje.

V enem mesecu se s kože razdiši vonj po siroti in lahko postaneš, kar hočeš.

11.

V Kišinjevu je najdaljša in najnapornejša ulica na svetu. Na tej ulici stavbe, drevesa, semaforji, celo kante za smeti in luknje poznajo besede v ruskem jeziku. Enkrat samkrat mi je rekla, naj raje kot slabo ruščino govorim moldavščino: »Русский язык не вто-ро-го сорта.«* Potem je iz kazalca naredila trikotnik in me sedemkrat udarila po čelu. Enkrat za vsako besedo in trikrat za *второго*,** po zlogih. Čemu sedemkrat, od kod sedmica? Če bi mi jih z rdečo tinto napisala na čelo, bi me manj bolelo.

Največkrat se je ulica končala s klofuto po ustih. So pa bili tudi dnevi, ko nisem naredila nobene napake, takrat sva se ustavili v slaščičarni na vogalu. Že od daleč je začela govoriti, naj odložim vreče s steklenicami, si poravnala lase, in če je bila zima, odpela plašč, poleti pa si je z robcem obrisala vrat in pazduhe. »Черо хочешь?«*** sem na koncu zaslišala in v mojem srcu je nastal vihar. Kaj bi? Kaj naj bi si želela? Vsakič sem

* Ruski jezik ni dru-go-razreden.

** Drugorazreden.

*** Kaj bi rada?

naročila brezov sok. Takrat mi je dala na dlan dvajset kopejk in me potisnila, rekoč, naj grem sama. »Один сук бирюзовый,«* sem rekla prvič in prodajalka je prasnila v smeh. Tudi Tamara Pavlovna se je zasmejala. In tudi sama sem se nasmehnila in šele čez mnogo let sem izvedela, da sem tistega dne, ko se mi je vse zdelo tako težko in daleč, naročila »brezov log«. ** Samo ena črka je sok spremenila v drevo. Ne vem, ali sem še kdaj naredila tako lepo napako.

Tamara Pavlovna ni nikoli ničesar naročila, čeprav sem videla, kako so se ji zasvetile oči ob pogledu na kose tort, pecivo iz treh plasti z mletimi orehi, košarice z rdečimi maslenkami. Pozneje se je izkazalo, da so ji bili še posebej všeč rahli piškoti v obliki lokvanja s čokolado na sredi. Bili so najcenejši od vseh, a si tudi teh ni privoščila. Ko sva enkrat nekaj zaslužili s prevaro, sem si jo drznila vprašati, zakaj si ne privošči vsaj enega majhnega priboljška. »Lastočka, jaz sem svoje priboljške že pojedla. Zakaj bi kvaril sladkarije z nagubanimi usti?« Bilo je, kot bi mi ne odgovorila sama, ampak cel kup ljudi, ki so se naselili v njenem telesu: skopuh, usmiljenec, požeruh in tudi človek, ki ne živi samo zase.

* *Eno turkizno vejo.*

** *Prosti prevod s smiselno besedno igro.*

12.

Zbiranje steklenic ni bilo ravno poklic, čisto nič pa tudi ni bilo. V glavi Tamare Pavlovne je rastle lestvica, po kateri so se ljudje vzpenjali glede na zasluge. Na tej lestvici sva midve pristali pod poštarji, vendar nad prodajalci kvasa. Pisma so lahko vsebovala dokumente, ko pa si enkrat kvas popil, ti ta nikoli več ni prinesel denarja. S steklenico, tudi če je bila prazna ali polulana ali tuja, pa si lahko obogatel. Seveda, če nisi bil smrduh ali pijanec, kar midve nisva bili. Midve sva znali zbirati, na veliko. S prezeblimi rokami in tudi ko se nama je obračal želodec, sva še naprej zbirali. Denar, zaslužen na licu mesta. Bogastvo iz nič. Zaradi steklenic je svoje življenje spremenila v nenehno pohajanje. Zaradi denarja me je vzela k sebi. Ne zaradi dobrega srca, kot sem mislila prve mesece, marveč zaradi večjega zaslužka.

Začela se je starati in je rabila pomoč, mi je rekla. Mislim pa, da si je, kot si enkrat zaželiyo vsi starši in lastniki živali, tudi ona zaželela hvaležnosti. In te je bila deležna. Še danes ji jo izkazujem. Moje hvaležnosti je bila deležna v izobilju. Karkoli je že bilo v njeni požrešni glavi, je bila vendarle moja mama. Toda za kakšno ceno? Za kakšno ceno spraviš slepega na vrh gore? Čemu s svežimi vrtnicami posipati truplo? Več ko mi je kupovala stvari, manj sem si jih želela. Srce je imela, tega ne morem zanikati, vendar je bilo iz drugačnega mesa kot moje. Njeno srce si je želelo zlata, moje zvezd.

Sprašujem se, ali bi ob mojih besedah zajokala, če bi me slišala. Vem, da bi. Nehvaležnost zareže globoko. Ta mala ničvrednica, pankrt grdi. To najbolj boli. Ne moreš ji odpustiti, kaznovati pa je tudi ne. Ena navadna trapa.

13.

»Lastočka, praviš?« mu je zažarel obraz, ko me je zagledal s halvo na pragu. Takrat sem ga začela poslušati. Zahar Antonovič je imel vedno bombone, ki smo jih jemali sami. S samo eno roko se je težko znašel, pa tudi sicer je rad čutil našo toploto v bližini svojega telesa. »Гнѣздышко для конфет,«* je rekel svojemu žepu, mi pa smo ponavljali za njim. Brez leve roke in desne noge je bil videti kot deblo, pa vendar popolnejši od mnogih drugih popolnih. Otroci so ga objemali kot medveda, on pa jih je imel rad kot med. Po bombone je hodil enkrat tedensko v trgovino za blokom, kjer je Varjo prosil, naj mu da najcenejše. »Za hudičke,« je rekel veselo in se z edino roko opiral na berglo. Le stežka je stal na eni nogi. Ona mu je pokimala in mu jih natresla naravnost v žep, kakšna dva pa mu je še primaknila. Varja ga je klicala *Antonč* in mislim, da je bil edini človek, ki ga pri tehtanju ni opeharila. Iz spoštovanja ali pa morda iz usmiljenja.

* *Gnezdece za bonbone.*

Takrat so si ljudje grehe odpuščali sami, kakor jim je velevala pamet.

Za drugi žep pa je Zahar Antonovič naročil pivo. Najprej je Varja steklenico odprla ob robu pulta, mu jo primaknila k ustom in dovolila, da naredi požirek, potem mu jo je zelo dobro namestila, da je po poti ne bi izgubil. Starček nikoli ni prečkal ceste, kjer bi moral. Vedno pri rdeči luči, vedno med prepevanjem borbenih pesmi, kot pijani vojak za mitraljezom. »Glej ga, norca, glej ga, norca!« so skozi okna s spuščeniimi šipami nanj vpili vozniki, njemu pa so se svetili zobje in medalje. Pivo je popil na klopci na dvorišču, pod kostanjem, govoreč o vojni samemu sebi ali naključnim mimoidočim. Največkrat meni ali Pavliku, pa tudi manjšim otrokom ali celo Morkovki. Česa drugega, razen bombonov in piva, Zahar Antonovič ni mogel nositi. Saj mu sploh ni bilo treba. Kruh in mleko mu je kupovala *бедная** Tonja, beli sir mu je prinašala Galja, druge stvari, boršč, kak kuhan krompir, za prst debel kolobar salame, pa so mu pošiljale druge ženske. »Tole nesi Zaharju Antonoviču,« je govorila Tamara Pavlovna, ko je kupila jajca ali halvo, svojo največjo pregreho.

Meni so bili najljubši stekleni bomboni, ki se niso lepili na zobe kot grde karamele. Zahar Antonovič mi je dovolil, da sem vzela dva, ne samo enega kot drugi otroci, ker sem bila sirota in sem zato imela v ustih več grenkobe. »Bombone v zameno za ušesa,« je pojasnil, kot bi že na začetku uredil posel s poslušar-

* *Uboga.*

njem. Vedno je govoril veliko in počasi, vendar nikoli o istem kraju ali mestu, kar je bilo za starčka, ki je bil nekdanji vojak, nenavadno.

Včasih sem imela občutek, da bi se brez našega poslušanja Zahar Antonovič posušil kot drevo brez vode. Na svetu so ljudje, ki ne morejo preživeti, če ne govorijo. Zanje, za te zmeraj lepe in nemalokrat nore ljudi, mora biti življenje kot pravljica. Ker se samo tam, med njenimi mehкими in čarobnimi boki, lahko pomirijo z zlom in bolečino, z boleznimi in izdajstvi, ker oni vedo. Vedo, da v pravljici stvari nikoli ne ostanejo nerazčiščene. Pravljica, naj bo še tako kratka ali žalostna, vedno poskrbi, da je pravici zadoščeno.

14.

Tisti jezik!

Med ušesi in usti se je odvijal nenehen boj in le redko so zmagala usta. Ruske besede so se mi zdele daljše in imele so več pomenov hkrati. Napačna črka te je iz enega sveta vrgla v drugega. Celo molčanja so imela kaj povedati. Če je beseda kratka, te zareže v živo! Če je dolga, je ne izgubi, ampak hodi vštric z njo!

»Не обезьяна, а обязана.«^{*}

»Не читать, а считать.«^{**}

* »Ne spak, temveč frak.« Dobesedno: »Ne opica, temveč dolžnost.«

** »Ne čitati, temveč čutiti.« Dobesedno: »Ne brati, temveč meniti.«

»Ты что, совсем дура?«*

Ruščina je postala obraz, ki je bil ves čas namrščen. Lep, nezemeljsko lep, vendar poln krutosti. Ko se mi je nasmehnil, je zacvetelo celo trnje okrog mene. Ko pa sem naredila napako ... se je moja ledena kraljica spremenila v deklico iz sirotišnice, s katero sva si skočili v lase zaradi slanega peciva. Vsak dan sem jokala. Besede sem morala dobesedno brcati iz sebe. Z zobmi sem jih trgala z mesa, kot trnje s šipka. Če sem imela težave, sem si nohte zarila v stegna. Tako sem bolečino čutila na več mestih hkrati. Iz mene so prihajali jasni in točni, prečiščeni zvoki. Tako je bilo takrat, ko sem štirinajstkrat izgovorila *изящно*** in jih prav tolikokrat dobila s trikotnikom po čelu. Za *скороход**** devetkrat. *Я* in *я* sta mi povzročali največ preglavic, črki *и* pa bi z roko najraje zavila vrat, kot Rodionu Edvardoviču. Ko sem začutila, da se mi v prsih začenjajo nabirati solze, sem večkrat rekla *jolka* in začela znova. *Ёлка* – kot vedno stegnjena roka. Kakšne beračice?

Bliža se novo leto. Je že tu. Imam novo volneno obleko. Imam nove škornje, podložene s krznom. Imam nove rokavice s krznom.

Pri oknu jem torto.

Doma nosim škornje, da me ne bi zunaj ožulili. Če otrok ne slišiš, so tisti otroci, ki se smeji, grši od ti-

* Pa kaj si res takšna trapa?

** Izborna.

*** Tekoč.

*stih, ki jočejo. Najina jelka je veja z dvema igračama:
korenčkom in želodom. Ne umaži preprog.
С новым годом! Ла мулць ань!**

15.

»... я себе другую нашла,«** je rekla v temi, ko si je pred spanjem razpela lase in postala čarobna ptica. Prva sem se začela pretvarjati, da spim jaz, potem še ona. Soba je močno zaudarjala po kloru, saj sem zadnje oprala pobruhane steklenice. Na hodniku se je po dolgih vrstah steklenic sprehajala luna in jih poplepševala. *Če te zebe, potrpi. Če ti ne da jesti, potrpi. Če ne moreš več trpeti, jokaj na skrivaj.* To so bile zadnje ravnateljčine besede. S podstrešja se je izmuznila Olja in se začela gugati na lestencu. Tako se je končal tisti dan, ki se je začel drugače.

Zjutraj sem jo zagledala, ko si je delala figo. V nekaj sekundah so se njeni lasje dvignili in se na zatilju zvili v obliki polža. To je pomenilo, da je mojega praznika, kolikor je že trajal, konec. Pripravila sem vreče in potem sva se odpravili. Zunaj se ni nič videlo, še Mor-kovke ne. Nekje se je tako nažrla, da bi skoraj počila, kot za praznike, ko so ji vsi dajali hrano. Moj prst ni imel več mesta v njenem žepu. Rekla mi je, naj hodim za njo, in pri tem je tudi ostalo. Na postajališču sva

* *Srečno novo leto! (rus.) La mulți ani!, voščilo v romunščini (op. prev.).*

** *Našla sem si drugo.*

pod nekim drogom zagledali steklenice. Prva, ki sem jo pobrala, je bila velika in debela. »Tale je za šampanjec,« so se ji zasvetile oči in me je pohvalila. Na drugih je bila plast zamrznjenega bruhanja in pustila sem, da mi zdrsnejo iz rok. Pri priči mi je postalo jasno, da je bila to napaka. Dva prsta sta me boleče uščipnila v lice: »Se ti obrača želodec ali kaj?«

Čez nekaj ur so bile vreče polne. Jaz sem z dvema hodila na čelu, kot ledolomilka, ona pa se je, otovorjena kot prikolica, vlekla za mano. Zdelo se mi je, da na ramenih nosim vse mesto. Da bi sprostila bolečo točko, sem poskakovala z ene noge na drugo. Kakšni dve steklenici, ki sta bili blizu stegen, sta se odmrznili in dali prosto pot sladkobnemu vonju po bedi, v kateri sem se znašla. Smrad mi je paral želodec. Pretvarjala sem se, da zaostajam, da bi še malo pobrskala po smetišču, in potem sem izbruhala vse, kar sem pojedla tisto jutro. Ko sem videla tortne ostanke v barvnih lokih leteti iz mene, se mi je zazdelo, da smrdi celo torta.

Bilo je že poldne, midve pa sva še vedno nabirali. Po dvoriščih so mačkasti meščani proslavljali novo leto. Otroci v trikotnih plaščih so bili od daleč videti kot prometni znaki. Pod neko jelko je deklica mojih let, bolj rejena od mene, nekaj jedla. Tja se je skrila pred drugimi otroki in ko sem se ji približala, mi je postalo jasno, čemu. V naročju je imela polno torbo mandarin. Stiskala jih je med kolena, olupke pa je dajala v žep, da ne bi bil prazen. Nekaj sekund sem jo gledala, ne da bi vedela, kaj bi rada od nje, zakaj sem se ustavila. Pomislila sem na dekleta v sirotišnici in na

dneve, ko smo štiri jedle en bombon. Pomislila sem tudi nase, na torto, s katero sem se zjutraj sama basala in ki je zdaj obležala na cesti. Pljunila sem predse in odšla.

Na bližnjem dvorišču so trije moški pili vodko iz istega kozarca. Ženska v halji in plašču je na klop postavljala krožnike s hrano. »Punčka,« me je blago poklicala, »tu imaš nekaj steklenic.« Opazila sem, da je zelo mlada, stara kot dekleta iz višjih razredov. Imela je mehke roke, zabuhel obraz in praznično nakodrane lase. Moški so se smeje obrnili proti meni. Bili so pijani in v njihovih ustih si lahko videl hrano. V naglici sem ženski iztrgala steklenice iz rok in zbežala. »Kakšna trapa!« sem jo slišala reči. Takrat sem začela jokati.

»Если стыдно, говори, чтобы...,«* je začela pogovor pozno ponoči, potem ko sva se umili in se je bolečina malo polegla.

16.

Daj maslo, daj kislo smetano. Daj jod, daj led. Po hrbtu mi je teklo. V čevljih s krznom so se mi delali žulji in ritnici sta postali trdi kot oreh. Vsak dan sva skupaj zbirali steklenice, in to dvakrat. Dala mi je veliko vrečo, le da mi ni dovolila, da bi jo napolnila do vrha. »Zamenjaj ramo,« sem poslušala zjutraj in zvečer.

* Če te je sram, mi povej, da ...

»Zamenjaj težo.« »Poravnaj hrbet.« V desno ramo se je zarezala globoka, krvava črta, ki se ni pozdravila vse do dneva, ko je prišel Gorbačov. Moja leva rama je bila vedna otekla in me je pekla. Nikoli si nisem mislila, da me bo bolelo bolj kot v sirotišnici. Ko je nekega večera spoznala, da mi nič ne pomaga, mi je ponudila kozarec vodke. Da se pomirim in ozdravim. Vodka je bila dobra, vseč mi je bila. Na dušek sem jo zvrnila in se ulegla na kavč, da bi se pogrela. Čutila sem, kot bi mi kdo od znotraj odiral vrat, a mi ni bilo neprijetno, ampak dobro. Pomislila sem, da je notri bolečina drugačna. Tamara Pavlovna ni rekla niti besede. Vzela je kozarec, natočila tudi sebi in ga potem še dolgo držala v roki. Vedela je, da je ravnala narobe. Med nama se je pojavil dogovor. Ko sem se jaz povzpela za en klin, je ona za dva sestopila. Po svoji lestvici.

17.

Spominjam se Tamare Pavlovne, najinega dvorišča, vseh tistih let, in glede na to, kar vem danes, vem, da to ni pravično. Vajina laž je pomračila vse moje spomine. Ko hodim po mestu, pomislim, da bi lahko živela v isti ulici. Da bi lahko bila starka na vogalu trgovine ali pa starec z nogavicami vrh škornjev. Kot jaz se tudi on boji, da mu ne bi spodrsnilo. Je on moj oče? Morda pa nista revna. Morda sta, potem ko sta me odvrгла na smetišče, lahko visoko in svobodno poletela v življenje, o kakršnem sta sanjala. Morda, morda, morda. Vsa ta leta me je mučila misel, da je

bilo to, da sta me pustila, nekaj dobrega. Da se je splačalo. Še laži si nista znala izbrati kot ljudje. Od začetka pa vse do konca sta bila psa. Tudi iz mene sta hotela narediti psico. V Bukarešti ves čas sneži, v moji glavi pa se mešata jezika, moji možgani so zakrneli. V katerem jeziku naj vaju iščem? V katerem jeziku naj vama odpustim? Zakaj vama ni nihče povedal, da bi bilo bolje, da ostaneta mrtva? Mrtva bi me bolj ljubila. Mrtva bi vaju bolj ljubila.

18.

»В школу не сразу,«* sem izvedela nekega jutra med potjo na delo. Videti je bil čisto navaden dan. Sem pa slutila, da se je tisto noč nekaj zgodilo ali pa da se bo. Ulice in stvari so bile gladke, kot bi jih kdo poravnal z nohtom. To sem počela v sirotišnici. Če sem našla ovitek bombona, sem ga poravnala z nohtom in videti je bil kot nov. Nismo pa vse imele sreče, da bi našle ovitke, še zlasti ne svetleče. Trije papirčki za dvajset deklet – uporabljale smo jih po pameti. Najprej smo naredile prstan in vsaka je bila za en dan nevesta. Celo vzgojiteljice se niso dotaknile naših papirnatih prstanov. Kar se tepeža tiče, smo ga bile deležne, nikoli pa niso nobeni snele prstana s prsta. Ko je bil papirček že dodobra pomečkan in ga ni bilo mogoče več poravnati, smo si naredile zlate zobe. Enega ali

* Šola bo počakala.

dva, kolikor se jih je dalo narediti, in znova smo jih uporabljale druga za drugo. Fantje so bili neumnejši in se s takšnimi rečmi niso ukvarjali. Oni so zbirali ovitke žvečilnih gumijev. Govorili so, da jim jih daje Bula, če mu pokažejo lulčka. Morda ni bilo res, čeprav mislim, da je bilo.

Tamara Pavlovna je hodila hitreje kot po navadi, v bližini je bilo videti več moških. Eni so imeli kravate, drugi so bili v plaščih. Nekaj je bilo veteranov z medaljami na prsih. Bilo je očitno, da so cestarji vstali bolj zgodaj. Ulice so se svetile, kot bi bile ribji trebuh pod polmeseci iz soli. Ne da bi si posebej želela v šolo, toda vedela sem, da nekaj ni v redu. Stara sem bila skoraj osem let in bi že morala sedeti v klopi, ona pa me je zadrževala doma. Morda bi bilo bolje, če bi molčala, česar sem se že dobro naučila, a sem se bala, da bo mislila, da nisem slišala. »А когда?«* sem samo vprašala.

Tamara Pavlovna se je pri priči ustavila in me debelo pogledala. Mižeče oči, udrte čeljusti, vedela sem, da ne gre samo za začudenje. Ta obraz sem poznala bolje od kateregakoli drugega. Na njem se je videl prezir. Tako je gledala na ljudi brez položajev, na razvajene otroke in na Moldavce. Vedela sem, da sem naredila napako, a je bilo prepozno, da bi besedo vzela nazaj. Odprla sem usta, da bi kaj rekla v opravičilo, karkoli, ko sem jo zagledala, kako gre naravnost proti meni. Zrak mi je zastal v grlu kot leden cmok.

* *Do kdaj pa?*